

ПРОФЕСІЙНЕ І КАР'ЄРНЕ СТАНОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6207>

ОХРИМЕНКО Зорина Володимирівна

*кандидат педагогічних наук,
завідувач лабораторії виховання
готовності до ринку праці Інституту
проблем виховання НАПН України,
м. Київ, Україна*

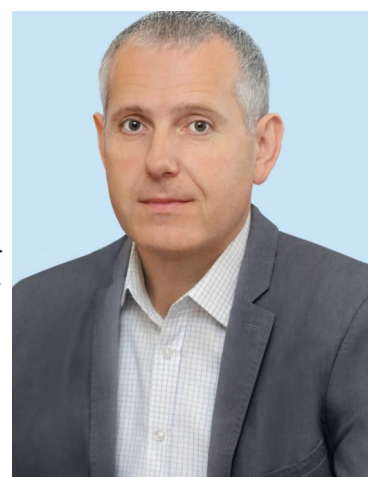
Олег Леонідович МОРИН

*кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник, старший науковий
співробітник лабораторії виховання
готовності до ринку праці Інституту
проблем виховання НАПН України,
м. Київ, Україна*

ШЕВЕНКО Алла Миколаївна

*кандидат психологічних наук, старший
науковий співробітник лабораторії
виховання готовності до ринку праці
Інституту проблем виховання
НАПН України,
м. Київ, Україна*

Микола Васильович МИХАЙЛІЧЕНКО

*кандидат педагогічних наук, професор,
науковий співробітник лабораторії
виховання готовності до ринку праці
Інституту проблем виховання
НАПН України,
м. Київ, Україна*

Анотація. Представлено інформацію про зміст і результати проведення заходів профорієнтаційного спрямування, організованих лабораторією виховання готовності до ринку праці Інституту проблем виховання НАПН України. Серед них: круглий стіл «Ціннісне професійне самовизначення і кар'єрне становлення учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення країни», вебінар «Проблема профорієнтаційного супроводу учнів в умовах НУШ», зустріч зі студентами «Вплив воєнного стану на кар'єрне становлення здобувачів освіти», інтерв'ю «Інноваційний досвід діяльності профорієнтаційного центру». З-поміж проведених заходів найвагомішими результатами необхідно зазначити такі: узагальнення ключових проблем сучасної профорієнтації; окреслення пропозицій щодо вдосконалення профорієнтаційного супроводу процесу професійного і кар'єрного становлення здобувачів освіти; визначення перспективних напрямків профорієнтаційної роботи з учнями в умовах воєнного стану; актуалізація завдань профорієнтаційного супроводу учнів в умовах НУШ; окреслення умов підвищення мотивації до професійного і кар'єрного становлення здобувачів освіти; визначення ефективних форм профорієнтаційної роботи з учнями в умовах воєнного стану.

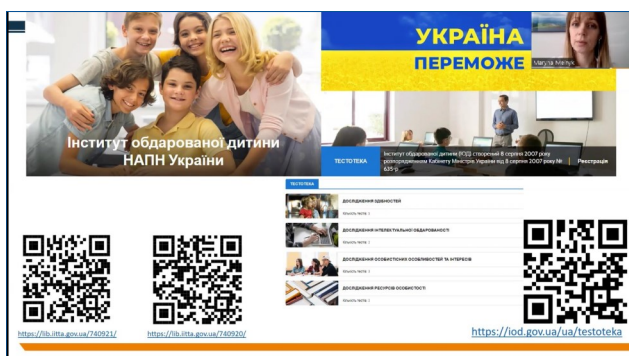
Ключові слова: профорієнтація; профорієнтаційний супровід; професійне і профільне самовизначення; кар'єра; кар'єрна спрямованість; Нова українська школа.

20 червня 2024 року лабораторією виховання готовності до ринку праці Інституту проблем виховання НАПН України проведено вебінар «Проблема профорієнтаційного супроводу учнів в умовах НУШ». Мета заходу: висвітлення ключових проблем професійного і кар'єрного становлення здобувачів освіти та шляхів оптимізації профорієнтаційного супроводу в умовах НУШ. З доповідями виступили:

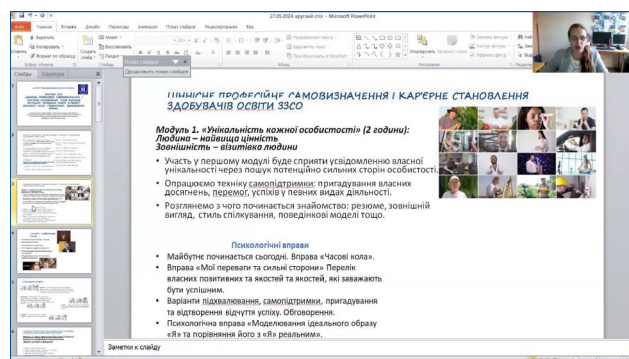
Зорина Охріменко, кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії виховання готовності до ринку праці Інституту проблем виховання НАПН України;

Марина Мельник, кандидат педагогічних наук, завідувач відділу діагностики обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України;

Алла Шевенко, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії вихо-

вання готовності до ринку праці Інституту проблем виховання НАПН України;

студенти 4 курсу освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, спеціальності 053 «Психологія» Національного університету біоресурсів і природокористування України (Інституту проблем виховання НАПН України, 2024б).

Результатом вебінару стало виокремлення завдань профорієнтаційного супроводу учнів в умовах НУШ, окреслення умов підвищення мотивації до професійного і кар'єрного становлення здобувачів освіти, визначення ефективних форм профорієнтаційної роботи з учнями в умовах воєнного стану. Доступний до перегляду [відеозапис вебінару](#).

Тематичний напрям наступного заходу спрямований на обговорення впливу воєнного стану на кар'єрне становлення здобувачів освіти. З цієї метою 4 липня 2024 р. відбулася зустріч співробітників лабораторії виховання готовності до ринку праці Інституту проблем виховання НАПН України і студентів 3 курсу освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, спеціальності 053 «Психологія» Національного університету біоресурсів і природокористування України (Інституту проблем виховання НАПН України, 2024с). Спікерами зустрічі виступили **Зорина Охріменко** та **Алла Шевенко**.

У процесі зустрічі з сучасною молоддю піднімалися такі питання:

- Як відбувалася профорієнтація у Ваших закладах загальної середньої освіти, хто Вам допоміг визначитися з майбутньою професією?
- Які виклики постають перед сучасною молоддю у процесі професійного навчання?
- Чим можуть допомогти співробітники лабораторії виховання готовності до ринку праці щодо кар'єрного становлення в умовах воєнного стану?

У процесі обговорення нагальних питань з'ясувалося, що вибір професії відбувався переважно стихійно. Ті студенти, які свідомо обрали професію намагаються у максимальному обсязі використати ресурси, що надає університет для фахового навчання.

У складні часи епідемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення росії в Україну, студенти зазначили, що мали значну підтримку від викладачів та намагалися дистанційно підключатися до освітнього процесу.

До зустрічі долучився [Іван Бех](#), доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України. У промові Івана Дмитровича до студентів звучало послання про цінність психологічних знань, про суб'єктність фаховості сучасної студентської молоді, про відповідальність і виклики сучасного часу та професії, яку обрали майбутні психологи.

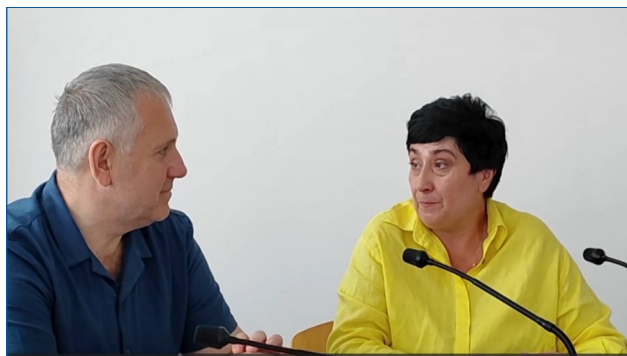
У підсумках обговорення були озвучені тези про те, що профорієнтація має набувати характеру неперервності і продовжуватися в університеті у вигляді сприяння вибору конкретних напрямів майбутньої професійної діяльності студентів. Зорина Охріменко озвучила подальші плани взаємодії та співробітництва у сфері практичного сприяння кар'єрному становленню майбутніх фахівців. Доступний до перегляду [відеозапис зустрічі](#).

Наступний захід, організований лабораторією, був пов'язаний з висвітленням інноваційного досвіду діяльності профорієнтаційного центру [КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»](#), з яким Інститут проблем виховання НАПН України уклав у 2024 році угоду про творчу співпрацю (Інститут проблем виховання НАПН України, 2024d).

Інтерв'ю організовано [Миколою Михайліченком](#), кандидатом педагогічних наук, науковим співробітником лабораторії виховання готовності до ринку праці. У процесі зустрічі з [Зоєю Крамською](#), директором коледжу, доктором філософії, та [Михайлом Федоровим](#), очільником профорієнтаційного центру, детально обговорено і розкрито зміст, форми і методи профорієнтаційного супроводу абітурієнтів, студентів та випускників закладу (профінформування, майстер класи, консультування, профільні і професійні проби, зустрічі з носіями професії тощо).

Для створення ефективного профорієнтаційного середовища у коледжі налагоджена системна співпраця з батьками, департаментами і відділами освіти Черкаської області та інший областей Південного регіону, громадськими установами, роботодавцями. До організації профорієнтаційних заходів залучаються циклові комісії, студентське самоврядування та випускники.

[Зоя Крамська](#) зазначила, що психолого-педагогічний супровід випускників, сприяння їхньому професійному становленню навіть після

закінчення закладу є одним із напрямків роботи педагогів коледжу. Наголошено, що такі умови, як системна взаємодія із закладами середньої освіти регіону, наявність профільного профорієнтаційного органу, психолого-педагогічна підготовка, а також бази практичного навчання, створюють відповідне коледжанське освітньо-професійне середовище, в якому здійснюється ефективна професіоналізація здобувачів освіти, підтвердженням цьому є регулярні опитування, що вказують на те, що переважна більшість випускників закладу працює за фахом.

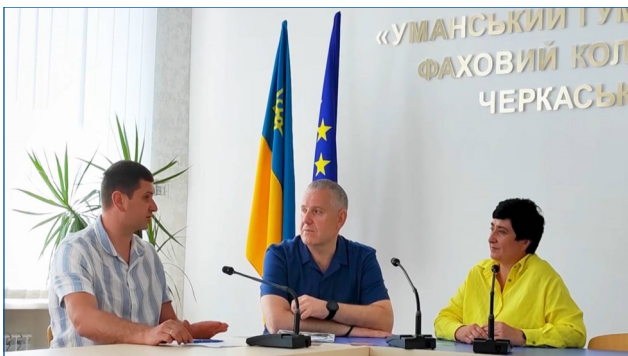
Михайло Федоров зацентрував увагу різноманітних і апробованих сучасних формах профорієнтаційної діяльності як інформаційне висвітлення в газеті «Педагогічний кур'єр», проведення майстер-класів, регіональних творчих конкурсів, реальне функціонування:

1) кабінету безпеки життєдіяльності, який організований ще 2022 року за підтримки ДСНС, Нацполіції, де і школярі, і студенти ознайомлюються з техніками соціально-психологічної підтримки та цивільного захисту;

2) кабінету «живий куточок»;

3) навчальної лабораторії «Нова українська школа» з інтерактивним обладнанням.

У коледжі з 2024 року для абітурієнтів відкрито Центр освіти і піклування для дітей дошкільного віку.

Микола Михайліченко у процесі спілкування підкреслив, що профорієнтаційний супровід, організований в закладі, має надзвичайне значення в сучасних умовах воєнного стану, адже тут навчаються майбутні вчителі, які завтра придуть працювати в заклади освіти. І від того, наскільки вони професійно мотивовані, мають сформовані процесійно-ціннісні і кар'єрні орієнтації, безпосередньо буде залежати реалізація змісту реформи НУШ. Доступний до перегляду [відеозапис](#) зустрічі.

За підсумками проведених заходів було окреслено ряд ключових ідей, які можуть спрямувати

вектор науково-практичних пошуків у вирішенні нагальних проблем кар'єрного і професійного становлення здобувачів освіти в сучасних умовах:

- профільне і професійне самовизначення позитивно впливає на навчальну успішність (зростає мотивація, усвідомлюються мета навчання, завдання, методи, засоби);

- формування кар'єрної спрямованості сприяє свідомому вибору профілю навчання в профільному академічному чи професійному закладі освіти;

- успіх реформи НУШ безпосередньо пов'язаний з ефективним профорієнтаційним супроводом профільного і професійного самовизначення учнів закладів загальної середньої освіти.

Також традиційно в травні місяці лабораторією виховання готовності до ринку праці Інституту проблем виховання НАПН України проводиться круглий стіл (в рамках Всеукраїнського фестивалю науки). Зазвичай захід присвячений обговоренню актуальних проблем, які стоять перед сучасною профорієнтацією в закладах освіти та шляхів їх розв'язання.

Цьогорічний *круглий стіл «Ціннісне професійне самовизначення і кар'єрне становлення учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення країни»* відбувся 27 травня 2024 року. Для забезпечення безпеки і присутності всіх учасників було обрано комбінований формат проведення (онлайн і офлайн). Метою заходу було обговорення актуальних проблем сучасної профорієнтації, окреслення пропозицій щодо вдосконалення профорієнтаційного супроводу процесу професійного і кар'єрного становлення здобувачів освіти, визначення перспективних напрямків профорієнтаційної роботи з учнями в умовах воєнного стану (Інститут проблем виховання НАПН України, 2024а). До участі були запрошені науковці, науково-педагогічні працівники, педагоги закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО),

КРУГЛИЙ СТІЛ

Ціннісне професійне самовизначення і кар'єрне становлення учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення країни

(у рамках Всеукраїнського фестивалю науки)

практичні психологи, соціальні працівники, студенти закладів вищої освіти.

Модератор: *Зорина Охріменко*, завідувач лабораторії виховання готовності до ринку праці Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук. У вступному слові З. Охріменко обґрунтувала актуальність проблематики заходу, зокрема підкреслила, що професійне і кар'єрне становлення здобувачів освіти відбувається в надскладних умовах воєнного стану, а також в умовах заключного етапу реформи НУШ, а отже підростаюча особистість потребує сучасного, науково-обґрунтованого профорієнтаційного супроводу (Охріменко, 2024).

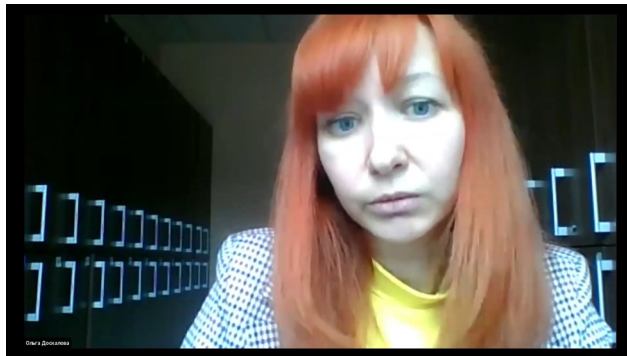
У доповіді *Валентина Рибалки* (доктор психологічних наук, професор, почесний академік НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України») було висвітлено роль Бориса Федоришина в становленні і розвитку вітчизняної системи профорієнтації, а також підкреслена роль психодіагностичного підходу.

Олена Ігнатович (доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу психології праці ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України) окреслила вплив воєнного стану на ринок праці, процес професійного самовизначення учнів і окреслила шляхи психокорекції негативного емоційного стану учнів (Ігнатович, 2023).

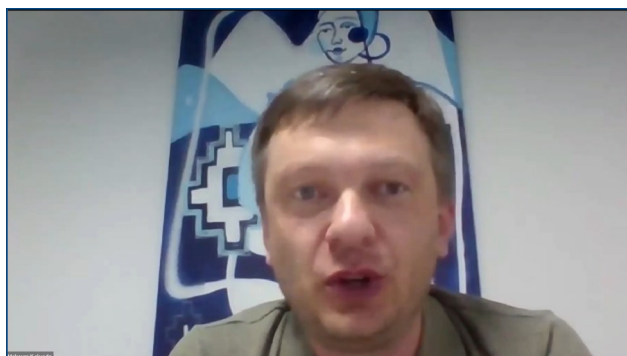
Олег Морін (кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії виховання готовності до ринку праці ІПВ НАПН України) представив технологію формування кар'єрної спрямованості в учнів в умовах НУШ, обґрунтував її особливості, переваги, умови ефективності (Морін, 2023).

Ольга Доскалова (психолог, кар'єрний радник Кропивницького міжшкільного ресурсного цент-

ру) презентувала досвід діяльності Кропивницького МРЦ в умовах воєнного стану та практичну реалізацію науково-методичних розробок співробітників лабораторії виховання готовності до ринку праці Інституту проблем виховання НАПН України.

Максим Коляда (психолог, асистент кафедри психології та психотерапії Український католицький університет) підняв питання важливості впровадження психолого-педагогічних технологій формування кар'єрної грамотності (навігаційні навички).

Алла Шевенко (кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії виховання готовності до ринку праці ІПВ НАПН України) означила важливість розроблення функціоналу і змісту діяльності кар'єрного радника (Шевенко, 2023).

Володимир Сіній (кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії виховання готовності до ринку праці ІПВ НАПН

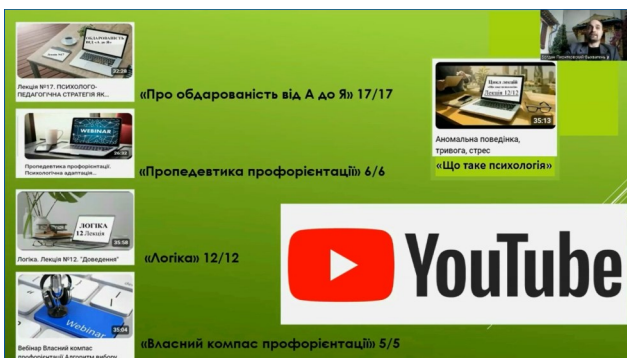
Перехід від знаннєвої парадигми до компетентнісної у профорієнтації

СІПІЙ Володимир Володимирович
кандидат пед. наук, провідний науковий співробітник
лабораторії виховання готовності до ринку праці
Інституту проблем виховання НАПН України

України) розкрив суть когнітивного, діяльнісного і особистісного компоненту профорієнтації, підкреслив, що саме останній розкриває компетентнісний підхід в STEM-освіті (Сіпій, 2023).

Богдан Пionтковський-Вихватень (кандидат педагогічних наук, психолог центру допрофесійної підготовки та обдарованої учнівської молоді Навчально-наукового інституту розвитку освіти НАУ) презентував цикл лекцій для допомоги учням та їх батькам у виборі професії.

Каріна Кротик, Юрій Лук'яничук, Марина Старченко (студенти 4 курсу освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, спеціальності 053 «Психологія» Національного університету біоресурсів і природокористування України) розповіли про особливості індивідуального професіогенезу в умовах воєнного стану.

Також в процесі круглого відбулася актуалізація таких проблемних питань: роль цінностей в професійному становленні особистості, профорієнтаційний супровід кар'єрного становлення здобувачів освіти, формування механізмів самоорієнтування в кар'єрній перспективі, важливість оновлення методичного супроводу професійного і профільного самовизначення учнів, цифровізація профорієнтації в умовах реформи НУШ.

Результатом круглого столу стало узагальнення ключових проблем сучасної профорієнтації, окреслення пропозицій щодо вдосконалення профорієнтаційного супроводу процесу професійного і кар'єрного становлення здобувачів освіти, визначення перспективних напрямків профорієнтаційної роботи з учнями в умовах воєнного стану. Доступний до перегляду [відеозапис](#) круглого столу.

Формат круглого столу дозволив учасникам в невимушеній атмосфері поділитися думками, зробити певні узагальнення, які спрямують вектор подальших наукових пошуків. Саме тому, співробітники лабораторії виховання готовності до ринку праці прийняли рішення продовжити

публічне обговорення актуалізованої проблематики в рамках теми круглого столу. Так було заплановано і проведено заходи, які передбачають рефлексію поточних подій в контексті проблематики круглого столу, обговорення низки нагальних питань впровадження ефективного профорієнтаційного супроводу учнів ЗЗСО та здобувачів освіти, моніторинг перебігу профілізації старшої школи в умовах НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Ігнатович, О.М. (2023). Теорія і практика відновлення цілісності особистості засобами позитивної психотерапії. У Л.В. Ключек, Є.В. Гейко, ред., *Цілісний підхід у психології та соціальній роботі: теорія та практика* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (24 лютого 2023 року) (с. 29-33). Кропивницький: ЦДУ. https://cusu.edu.ua/images/stories/news_2023/pedfak/02/27-02-18-16/Tezi_24.02.23_psihology.pdf#page=30
- Інститут проблем виховання НАПН України (2024а, 27 травня). *Круглий стіл «Ціннісне професійне самовизначення і кар'єрне становлення учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення країни»* [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oKfuxKF04GA>
- Інститут проблем виховання НАПН України (2024б, 20 червня). *Вебінар «Проблема профорієнтаційного супроводу учнів в умовах НУШ»* [Відео]. YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=nL1fvOhtrY>
- Інститут проблем виховання НАПН України (2024с, 4 липня). *Зустріч зі студентами, майбутніми психологами «Вплив війни на кар'єрне становлення здобувачів освіти»* [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=6eQUYcYfMU8>
- Інститут проблем виховання НАПН України (2024д). *Досвід діяльності профорієнтаційного центру КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/FNaKNGUNaAU?si=Dcg3NHuCPwq56Ogg>
- Морін, О. (2023). Аспекти побудови профорієнтаційної технології формування у учнів ЗЗСО кар'єрної спрямованості в умовах профільного навчання. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 27(2), 82-93. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-2-82-93>
- Охріменко, З.В. (2024). Профорієнтаційні засади психолого-педагогічної підтримки учнів в умовах воєнного стану. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка»)*, 2(30), 646-654. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2\(30\)-646-654](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2(30)-646-654)
- Сіпій, В.В. (2023). Професійна орієнтація учнів на адаптаційному циклі базової середньої освіти засобами STEM-освіти. У І.Д. Бех, Р.В. Малиношевський, ред., *Зростаюча особистість у смислоціннісних образах : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 23 листопада 2023 р.* (с. 239-

244). Івано-Франківськ: «НАІР». <https://lib.iitta.gov.ua/736990/>

Шевенко, А.М. (2023). Проблеми підготовки радника з професійної орієнтації для закладів загальної середньої освіти. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 1 (7), 86-97, [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(7\).2023.86-97](https://doi.org/10.35387/ucj.1(7).2023.86-97)

PROFESSIONAL AND CAREER DEVELOPMENT OF STUDENTS UNDER THE MARTIAL LAW AND POST-WAR RECOVERY: CHALLENGES, EXPERIENCE, PROSPECTS

Zorina Ohrimehko

PhD in Pedagogy, Head of the Laboratory for Education of Readiness for the Labor Market of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Oleh Morin

PhD in Pedagogy, Senior Researcher, Senior Researcher of the Laboratory for Education of Readiness for the Labor Market of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Alla Shevenko

PhD in Psychology, Senior Researcher, Senior Researcher of the Laboratory for Education of Readiness for the Labor Market of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Mykola Mykhailichenko

PhD in Pedagogy, Professor, Researcher of the Laboratory for Education of Readiness for the Labor Market of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article presents information on the content and results of career guidance activities organised by the Laboratory for Education of Readiness for the Labour Market of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. These events include a roundtable discussion 'Value-based professional self-determination and career development of students of general secondary education institutions in the context of martial law and post-war reconstruction of the country', a webinar 'The problem of career guidance support for students in the context of the New Ukrainian School', a meeting with students 'The impact of martial law on the career development of students', and an interview 'Innovative experience of the career guidance centre'. The most significant results of the events include a summary of the key problems of modern career guidance; outlining proposals for improving career guidance support for the process of professional and career development of students; identifying promising areas of career guidance work with students under martial law; updating the tasks of career guidance support for students in the context of the New Ukrainian School; outlining the conditions for increasing motivation for the professional and career development of students; identifying effective forms of career guidance work with students under martial law.

Keywords: career guidance; career guidance support; professional self-determination; career; career orientation; New Ukrainian School.

Дата публікації: 26 серпня 2024 р.